EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 9.7.2025.
COM(2025) 366 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA

Evaluacija inicijative za oznaku europske baštine za razdoblje 2018. – 2024.

{SWD(2025) 176 final}

1. Uvod

Inicijativa za oznaku europske baštine pokrenuta je 2011. kako bi se povećala vidljivost zajedničke europske kulturne baštine i jačao osjećaj europskog identiteta. Cilj joj je poticati stanovnike Europe, osobito mlade, da više drže do nacionalnih i europskih vrijednosti i povijesti koja ih povezuje. Upravo se tim isticanjem zajedničke povijesti i kulturnih vrijednosti jača europski identitet. Kako bi se pokazalo da se on temelji na spletu nacionalne povijesti i zajedničkih europskih iskustava, oznaka se dodjeljuje lokalitetima baštine koji su važni i za zemlju u kojoj se nalaze i za cijelu Europu. Nadalje, ideja inicijative je da se promiče međukulturni dijalog i poštovanje i da ona postane platforma koja nam omogućuje da se međusobno bolje razumijemo. Još jedan važan cilj bio je povećanje prepoznatljivosti lokaliteta baštine koji su oblikovali europsku povijest i kulturu. Nastojala se povećati vidljivost brojnih lokaliteta koji su često bili zanemareni u europskom kulturnom turizmu kako bi se očuvali i promovirali u obrazovne svrhe. Namjera je bila i privući širu publiku, a time i pobuditi lokalni ponos te potaknuti razvoj turizma i gospodarstva. Mlade se poticalo na korištenje inovativnih edukativnih sadržaja, sudjelovanje u radionicama i posjećivanje izložbi kako bi se bolje informirali o zajedničkoj povijesti i vrijednostima Europe i povezali s bogatom baštinom svojeg kontinenta.

U evaluaciji se na temelju povratnih informacija dionika, analize dokumentacije i prethodnih evaluacija ocjenjuje napredak druge faze inicijative za oznaku europske baštine (2018. – 2024.) radi poboljšanja djelotvornosti i učinka inicijative. Na temelju smjernica Europske komisije za bolju regulativu ispituje se pet kriterija: djelotvornost, učinkovitost, koherentnost, europska dodana vrijednost i relevantnost. **Nalazi evaluacije poslužit će kao smjernice za budućnost oznake europske baštine kako bi se održala njezina funkcija očuvanja i isticanja zajedničkih vrijednosti i povijesti Europe, a stečena iskustva pomoći će u usavršavanju sljedeće faze inicijative nakon 2025.**

Evaluacija je pokazala da je ostvaren znatan napredak, posebno u vidu povećanja prepoznatljivosti lokaliteta i njihova europskog značaja. Unatoč izazovima u definiranju europskog identiteta, oznaka europske baštine dobro je integrirana s drugim inicijativama EU-a u području kulturne baštine. Zahvaljujući toj oznaci ojačane su mreže među lokalitetima baštine, što omogućuje razinu suradnje i razmjene znanja koja se ne bi mogla postići samo nacionalnim inicijativama, te je olakšan pristup financijskim sredstvima EU-a za lokalitete.

Oznaka europske baštine prilagođena je prioritetima EU-a kao što su održivost, digitalne inovacije i uključivost. Ostvaren je napredak u pristupačnosti i rodnoj ravnopravnosti, iako se provedba razlikuje među lokalitetima. U evaluaciji se ističe potreba za jasnijim smjernicama i praktičnim alatima da bi se lokaliteti bolje smjestili u širi europski kontekst. Vanjski čimbenici, kao što je pandemija bolesti COVID-19, otežali su provedbu inicijative, ali i potaknuli inovacije, posebno u području digitalnog angažmana.

2. Stanje provedbe inicijative

U razdoblju 2018. – 2024. znatno se proširio opseg oznake europske baštine, koju je do 2024. dobilo 67 lokaliteta. Povećana je raznolikost istaknutih europskih identiteta i povijesti, osobito u srednjoj i istočnoj Europi, čime je povećana i njezina uključivost. Oznaka sad ima veći

obuhvat i uključuje podvodne arheološke lokalitete kao što su Azori i nematerijalnu kulturnu baštinu kao što je Zdravljica, koja simbolizira europsko Proljeće naroda. Transnacionalni projekti kao što je Cisterscapes, koji obuhvaća više zemalja, pokazuju pomak prema zajedničkom poimanju europske baštine. Za brojne lokalitete razvijeni su programi o temama kao što su demokracija i kulturna raznolikost radi bolje edukacije i informiranja javnosti. Na primjer, u programima kampusa Seminaarinmäki u Finskoj sudjelovalo je više od 8000 studenata godišnje, a na otoku Ventotene u Italiji održani su seminari o europskom federalizmu. Pandemija bolesti COVID-19 otežala je organizaciju događanja uživo, ali je i ubrzala prelazak na digitalne alate. Mnogi lokaliteti počeli su nuditi internetske obilaske i virtualne radionice radi zadržavanja interesa javnosti, no to je stvorilo nove komplikacije u pogledu pristupačnosti i otežalo stvaranje osjećaja osobne povezanosti. Osnivanjem Ureda za oznaku europske baštine 2023. formalizirana je mreža lokaliteta s oznakom europske baštine, koja promiče suradnju, razmjenu najbolje prakse i pružanje potpore manjim lokalitetima. Zahvaljujući toj strukturi poboljšana je komunikacija i izgradnja kapaciteta te se promiče zajednički identitet među lokalitetima, dok su inicijative kao što su Dani europske baštine olakšale organizaciju zajedničkih obrazovnih i kulturnih programa.

3. Nalazi evaluacije: uspjesi i izazovi

Evaluacija oznake europske baštine za razdoblje 2018. – 2024. pružila je vrijedan uvid u djelotvornost inicijative, njezine izazove i područja u kojima će biti potrebna poboljšanja. Evaluirani su ključni kriteriji kao što su djelotvornost, učinkovitost, koherentnost, dodana vrijednost EU-a i relevantnost te je utvrđeno u čemu je inicijativa bila uspješna, a kojim je područjima potrebno posvetiti više pozornosti da se poboljša učinak programa.

Djelotvornost

Oznaka europske baštine pokazala se djelotvornom u nekoliko ključnih područja, posebno u povećanju prepoznatljivosti lokaliteta baštine u Europi. Nakon dodjele oznake povećao se broj posjetitelja u više od 60 % ispitanih lokaliteta, što je dovelo i do veće uključenosti lokalne zajednice i šireg priznavanja njihova europskog značaja. Oznaka je pridonijela razvoju lokalnog turizma i gospodarstva. Osim toga, imala je pozitivan obrazovni učinak jer su mnogi lokaliteti nudili inovativne programe s radionicama, seminarima i digitalnim alatima, kao što su virtualni obilasci i multimedijske prezentacije koji su posjetitelje, osobito one mlađe, povezali sa zajedničkom europskom poviješću i europskim vrijednostima. Međutim, bilo je i izazova. Pokazalo se da je za mnoge lokalitete teško jasno definirati i dokazati „europski značaj”. To je posebno kompliciranо u slučajevima u kojima se lokalna ili regionalna povijest preklapa sa širom europskom poviješću.

U evaluaciji je preporučeno da Europska komisija pruži jasnije smjernice i primjere kako bi prijavitelji bolje razumjeli kako prikazati europski značaj. Predloženo je i da Komisija razmotri uvođenje postupka odabira u dva koraka, pri čemu bi prvi korak bio provjera europskog značaja, a drugi evaluacija projektnih prijedloga i operativnih planova. Time bi se pojednostavnila obrada prijava i zajamčilo da se odabiru samo lokaliteti koji su bez sumnje dio europske baštine.

Učinkovitost

Operativna učinkovitost oznake europske baštine općenito je bila visoka, ali u evaluaciji su izdvojena područja u kojima bi se administrativno opterećenje moglo smanjiti. Postojeći postupak odabira, koji uključuje predodabir na nacionalnoj razini i odabir na razini EU-a, smatrao se donekle redundantnim, posebno ako lokaliteti nisu ispunjavali kriterij europskog značaja. Kad bi se taj postupak sveo na samo jedan korak, poboljšala bi se učinkovitost. Osim toga, utvrđeno je da je potrebno pojednostavniti i administrativne zadaće, uključujući zahtjeve za izvješćivanje i praćenje lokaliteta. Sustav praćenja više služi kao pregled uspješnosti nego kao sveobuhvatna evaluacija te je stoga predloženo uvođenje jasnijih smjernica i zajedničkih pokazatelja za procjene lokaliteta. Nadalje, postojeće nacionalne kvote ograničavaju dodjele na jedan lokalitet po državi članici u godini odabira, što je u početku bilo korisno, ali je postalo ograničavajuće jer sve više zemalja iskazuje interes.

Zbog sve većeg broja lokaliteta koji se prijavljuju za oznaku europske baštine preporučeno je da se preispitaju postojeće kvote kako bi se program proširio u skladu s njegovim sve većim ambicijama.

Koherentnost

Oznaka europske baštine ističe se među kulturnim programima EU-a jer joj je fokus simbolička vrijednost lokaliteta baštine i njihova uloga u stvaranju osjećaja europskog identiteta i jedinstva. Za razliku od drugih programa EU-a kao što su spomenici svjetske baštine UNESCO-a ili Dani europske baštine, koji su usmjereni na materijalnu baštinu ili zaštitu kulturne baštine, oznaka europske baštine ističe povijesnu i simboličku važnost lokaliteta u promicanju zajedničkih europskih vrijednosti, što pridonosi projektu integracije EU-a i promiče ideju europskog jedinstva. Međutim, ipak dolazi do preklapanja s drugim inicijativama EU-a kojima je cilj promicati europsku baštinu, kao što je program kulturnih ruta Vijeća Europe. Iako oznaka europske baštine promiče europsku integraciju, u evaluaciji je istaknut rizik od fragmentacije kulturnih programa EU-a.

Predloženo je da se povećaju sinergije između oznake europske baštine i drugih inicijativa EU-a, kao što su programi Erasmus+ i Europa za građane, kako bi se olakšala suradnja među programima i maksimalno povećao učinak oznake. U evaluaciji je navedeno i da bi se oznaka europske baštine mogla bolje uskladiti s prioritetima EU-a kao što su održivost i digitalne inovacije, kojima EU pridaje sve veću pozornost, što je prilika da se promiče zelena praksa u očuvanju baštine i potiče digitalna pristupačnost. Na lokalitetima se već vodi računa o održivosti, na primjer koriste se energetski učinkovite tehnologije i provode inicijative za održivi turizam, ali to treba bolje integrirati u širi program EU-a. U evaluaciji je preporučeno i da se oznaka europske baštine bolje poveže s aktivnostima EU-a u području kulturne diplomacije jer bi predstavljanje raznolike europske baštine ostatku svijeta pridonijelo promicanju europskih vrijednosti u cijelom svijetu.

Dodana vrijednost EU-a

U okviru inicijative za oznaku europske baštine stvorena je paneuropska mreža lokaliteta baštine koji imaju zajedničke ciljeve i sudjeluju u suradničkim aktivnostima. Osnivanje Ureda za oznaku europske baštine 2023. ojačalo je tu mrežu i pružilo joj logističku, financijsku i promidžbenu potporu. Oznaka je olakšala zajedničke projekte, uključujući izložbe, obrazovne programe i zajedničke kulturne inicijative, koji potiču prekogranična partnerstva i razmjenu najbolje prakse.

Još je jedan ključni aspekt dodane vrijednosti pristup financijskim sredstvima EU-a. Oznaka europske baštine služi kao znak vjerodostojnosti koji lokalitete čini prihvatljivima za financiranje iz programa kao što su Kreativna Europa, Erasmus+ i Građani, ravnopravnost, prava i vrijednosti. To im je omogućilo provedbu projekata za očuvanje kulture, angažman mladih i međukulturni dijalog. Međutim, evaluacija je pokazala da je manjim lokalitetima često otežan pristup tim financijskim sredstvima zbog složenih postupaka prijave i ograničenih administrativnih kapaciteta. Unatoč uspjehu oznake europske baštine na razini EU-a, njezina vidljivost na nacionalnoj razini i dalje je ograničena. U nekim se lokalnim zajednicama iz kojih lokaliteti potječu oznaka europske baštine nije dovoljno promovirala i šira javnost nije bila svjesna njezine važnosti. Kako bi se riješio taj problem, u evaluaciji je preporučeno pokretanje nacionalnih informativnih kampanja radi veće prepoznatljivosti lokaliteta s oznakom europske baštine i vidljivosti same inicijative.

Relevantnost

Oznaka europske baštine i dalje ima važnu ulogu, posebno s obzirom na to da EU pridaje sve veću pozornost održivosti, digitalnim inovacijama i uključivosti. U aktivnostima brojnih lokaliteta s oznakom europske baštine održivost se postiže primjenom zelenih rješenja i provedbom ekološki prihvatljivih projekata koji su u skladu s okolišnim ciljevima EU-a. Usklađivanjem oznake europske baštine s Novom europskom agendom za kulturu dodatno se povećava njezina uloga u promicanju socijalne kohezije, gospodarskog razvoja i demokratskog angažmana. Važnost oznake europske baštine dokazana je i u području digitalnih inovacija. Naime, mnogi lokaliteti sad imaju digitalne platforme i nude virtualne obilaske i internetske resurse kako bi privukli širu publiku. Međutim, postoje razlike među lokalitetima u razini primjene digitalnih alata, pri čemu manji lokaliteti nailaze na više poteškoća. U evaluaciji je preporučeno da Komisija nastavi podupirati lokalitete u razvoju digitalnih resursa i osiguravanju njihove pristupačnosti svim ciljnim skupinama, uključujući osobe s invaliditetom. Oznaka europske baštine i dalje je vrlo važna za poticanje socijalne kohezije i uključenosti, osobito u Europi koja se suočava s izazovima kao što su migracije i diskriminacija. Lokaliteti čiji programi sadržavaju mjere socijalnog uključivanja bilježe pozitivne rezultate u dopiranju do nedovoljno zastupljenih skupina i poticanju međukulturnog dijaloga.

Međutim, u evaluaciji je istaknuto da se provedba mjera uključivanja uvelike razlikovala među lokalitetima te je preporučeno da Komisija promiče programe za uključivanje i socijalnu koheziju u cijeloj mreži.

4. Zaključci i stečena iskustva

U evaluaciji oznake europske baštine za razdoblje 2018. – 2024. istaknuti su i uspjesi i izazovi, iz čega su izvučene važne pouke za budućnost. Nalazi će poslužiti kao smjernice za sljedeću fazu oznake europske baštine kako bi ta inicijativa neovisno o promjenama u kulturnom i političkom okruženju ostala jednako relevantna i uspješna.

Poboljšanje kriterija europskog značaja: Kao jedan od glavnih zaključaka evaluacije izdvojena je potreba da se jasnije definira „europski značaj”. Zahvaljujući oznaci europske baštine uspješno su istaknuti lokaliteti baštine koji predstavljaju europske vrijednosti, no za mnoge lokalitete bilo je teško jasno pokazati kako je njihova baština povezana sa širim europskim kontekstom. U evaluaciji je preporučeno da se prijaviteljima i nacionalnim koordinatorima daju jasnije smjernice, uključujući praktične primjere i radionice. Važna preporuka bila je i da se uvede postupak odabira u dva koraka. Prva faza bila bi provjera

europskog značaja, čime bi se zajamčilo da samo lokaliteti koji su jasno povezani s europskom baštinom prelaze u drugu fazu, koja bi se sastojala od evaluacije projektnih prijedloga i operativnih planova.

Povećanje digitalnog angažmana i pristupačnosti: U evaluaciji je istaknuta i sve veća važnost digitalnog angažmana, posebno za mlađu, tehnološki pismenu publiku. Pandemija bolesti COVID-19 ubrzala je prelazak na digitalne platforme, no razina primjene digitalnih alata bila je neujednačena među lokalitetima. Za neke su lokalitete uspješno razvijene visokokvalitetne digitalne usluge, dok drugi za to nisu imali dovoljno sredstava. Preporučeno je da Europska komisija podrži stvaranje uključivog i pristupačnog digitalnog sadržaja, npr. da se o toj temi educira upravitelje lokaliteta i da se ponude mogućnosti financiranja digitalnih alata. Jedna od glavnih preporuka bila je da se osigura pristupačnost digitalnih resursa za sve ciljne skupine, uključujući osobe s invaliditetom.

Potpora manjim lokalitetima i osiguravanje jednakosti: Među glavnim nalazima evaluacije ističe se neravnoteža između većih i manjih lokaliteta, osobito onih u ruralnim područjima, koji su često imali financijske i administrativne poteškoće. Kako bi manji lokaliteti bili što uspješniji i vidljiviji, predloženo je da se za njih pokrenu ciljani programi jačanja kapaciteta i mentorstva. Budući da veće zemlje imaju više lokaliteta, lokaliteti s oznakom europske baštine nisu ravnomjerno raspoređeni. Zato treba svjesno voditi brigu o tome da u inicijativi mogu ravnopravno sudjelovati sve države članice EU-a, posebno one s manje resursa.

Poboljšanje mehanizama za davanje povratnih informacija i postupka odabira: Evaluacijom su utvrđeni nedostaci postojećih mehanizama za davanje povratnih informacija, posebno za neuspješne prijavitelje. Mnogi lokaliteti primali su ograničene ili nedostatne povratne informacije, što je otežalo poboljšanje budućih prijava. Preporučeno je pružanje detaljnijih i personaliziranih povratnih informacija kako bi se bolje razumjelo što im je još potrebno i poboljšali njihovi prijedlozi. Osim toga, postupak odabira u dva koraka mogao bi poboljšati učinkovitost i kvalitetu odabira lokaliteta.

Održivost i budući rast: S obzirom na sve veći broj lokaliteta s oznakom europske baštine u evaluaciji je istaknuta potreba za održivijim okvirom za upravljanje proširenom mrežom. Pojednostavnjenje upravljačke strukture i osiguravanje odgovarajućih resursa smatraju se ključnim uvjetima za dugoročni uspjeh. Nadalje, mogao bi se prilagoditi pravni okvir da se omogući veća fleksibilnost u odabiru lokaliteta, čime bi se ukinula kvota jednog lokaliteta po zemlji i tako potaknulo više država članica na sudjelovanje. Preporučena je i uspostava učinkovitijih mehanizama praćenja dugoročnog učinka inicijative.

Sinergije s drugim programima EU-a: Evaluacijom su utvrđene mogućnosti za veće sinergije s drugim programima EU-a, kao što su Kreativna Europa, Erasmus+ i Europa za građane. Bolje usklađivanje oznake europske baštine s tim programima omogućilo bi Europskoj komisiji da razvije jedinstvenu strategiju za promicanje europske kulturne baštine i bolje povezivanje lokaliteta baštine sa širim kulturnim, obrazovnim i socijalnim inicijativama širom EU-a.

Zaključno, evaluacija oznake europske baštine pruža vrijedan uvid u napredak i potencijal programa. Iako je oznaka europske baštine znatno povećala vidljivost europske baštine i potaknula međukulturni dijalog, i dalje je teško definirati europski značaj te održavati digitalni angažman i pravednost u cijeloj mreži. Poboljšanje postupka odabira, unapređenje digitalnih alata i potpora manjim lokalitetima može omogućiti daljnji napredak inicijative za oznaku europske baštine i povećati njezinu ulogu u očuvanju i promicanju zajedničke europske baštine i vrijednosti.